

Κανόνες τονισμού αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Βραχεία : ε, ο
Μακρά : η, ω
Δίχρονα : α, ι, υ

1

Γενικοί κανόνες τονισμού

- 1) Καμία λέξη πολυσύλλαβη δεν τονίζεται πιο πάνω από την προπαραλήγουσα : π.χ. περιγόμεθα.
- 2) Όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη, η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται : π.χ. βεβαίου – βέβαιος.
- 3) Τα δίψηφα φωνήεντα (αι, ει, οι, υι, ου) είναι όλα μακρόχρονα. Εξαιρούνται και είναι βραχύχρονα το αι και το οι, όταν βρίσκονται στο τέλος της λέξης και δεν ακολουθεί άλλο γράμμα. Το αυ και το ευ είναι μακρόχρονα.
- 4) Το α, ι, υ λέγονται δίχρονα φωνήεντα. Τα δίχρονα α, ι, υ στην παραλήγουσα των ουσιαστικών είναι βραχύχρονα. Εξαιρείται το Κωνσταντίνος. Τα δίχρονα α, ι, υ στην παραλήγουσα των επιθέτων είναι βραχύχρονα. Το (α) στη λήγουσα των αρσενικών και θηλυκών ονομάτων (ουσιαστικών και των επιθέτων) είναι μακρό. Το (-α) στη λήγουσα των ουδέτερων ονομάτων είναι βραχύχρονο.
- 5) Όταν η προπαραλήγουσα τονίζεται, παίρνει πάντα οξεία (´) : π.χ. ἐρώτησις, σπένδομαι.
- 6) Κάθε βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία (´) : εἰπέ, βίος, νέος, θεός.
- 7) Όταν η παραλήγουσα είναι μακρόχρονη και τονίζεται, παίρνει πάντοτε περισπωμένη (~) μπροστά από βραχύχρονη λήγουσα : π.χ. ἐσθῆτος, μεῖνον. Επομένως «μακρό πρό βραχέως περισπάται». ΟΜΩΣ οι λέξεις που προκύπτουν από συνένωση με μερικά εγκλιτικά, κρατούν τον αρχικό τους τόνο και δεν ακολουθούν τους κανόνες του τονισμού : π.χ. τηλικαῖδε.
- 8) Όταν η παραλήγουσα είναι μακρόχρονη και τονίζεται, παίρνει πάντα οξεία (´) μπροστά από την μακρόχρονη λήγουσα («μακρό προ μακρού οξύνεται») : π.χ. ὑφαίνω, λήθη.
- 9) Κάθε συλλαβή θέσει μακρόχρονη στον τονισμό θεωρείται βραχύχρονη : π.χ. κάλλος, ἡ μεῖραξ (= το κορίτσι). ΠΡΟΣΟΧΗ : θέσει μακρά λέγεται η συλλαβή που έχει βραχύ φωνήεν μετά το οποίο ακολουθούν στην ίδια λέξη δυο ή περισσότερα συνεχόμενα σύμφωνα ή ένα διπλό (ζ, ξ, ψ) : π.χ. ἄλλος, ὄζω.
- 10) Η (ασυναίρετη) ονομαστική, αιτιατική και κλητική των πτωτικών (άρθρων, ουσιαστικών, αντωνυμιών, επιθέτων, μετοχών) στον ενικό και πληθυντικό, όταν τονίζεται στη λήγουσα παίρνει οξεία : π.χ. ἡ εὐχή, τὴν εὐχὴν, ὦ εὐχή – αἱ εὐχαί, τὰς εὐχάς, ὦ εὐχαί – ποιμήν, ἀγαθή, αὐτήν, εἰπών.

Κανόνες τονισμού Α' κλίσης ουσιαστικών

α) αρσενικά

- 1) Έχουν την κατάληξη – **ας** πάντοτε μακρόχρονη : ο ταμίᾱς.
- 2) Στη γενική πληθυντικού τονίζονται στη λήγουσα και παίρνουν πάντοτε περισπωμένη : τῶν στρατιωτῶν, τῶν ἀθλητῶν. ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ : ὁ χρήστης, ἡ ἀφύη (=σαρδέλα), οἱ ἐτησίαι (= τα μελέτμια), ὁ χλούνης (=το αγριογούρουνο).
- 3) Όταν τονίζονται στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική στη λήγουσα, παίρνουν ο-ξεΐα : ο ποιητής, τόν ποιητήν, (ῶ) ποιητά.
- 4) Από τα πρωτόκλιτα ουσιαστικά σε – ης δε σχηματίζουν την κλητική ενικού σε – η ἀλλά σε – **α** βραχύχρονο (ᾶ) :
 - α) τα εθνικά : (ῶ) Πέρσα
 - β) ὅσα λήγουν σε – **της** : (ῶ) στρατιῶτα, (ῶ) ποιητά
 - γ) ὅσα λήγουν σε – **άρχης, - μέτρης, - τρίβης, - ὠνης, - πώλης, - λάτρης** : (ῶ) γυμνασιάρχα
- 5) Το ὄνομα δεσπότης ανεβάζει τον τόνο στην κλητική του ενικού : (ῶ) δέσποτα
- 6) Έχουν βραχύ το δίχρονο της παραλήγουσας αυτά που λήγουν σε :
 - α) – **άτης** : πελάτης – πελάται
 - β) – **ύτης** (που παράγονται από ρήμα) : λύτης-λύται
 - γ) – **ίδης** : εὐπατρίδης
- 7) Έχουν μακρό το δίχρονο της παραλήγουσας αυτά που λήγουν σε :
 - α) – **ίτης** : μεσίτης – μεσίται
 - β) – **ύτης** : πρεσβύτης – πρεσβῦται
 - γ) εθνικά σε – **άτης** : Κροτωνιάτης – Κροτωνιάται

β) θηλυκά

- 1) Τα θηλυκά που λήγουν σε – **α** έχουν το **α** μακρόχρονο, αν πριν από αυτό υπάρχει **φωνήεν, δίφθογγο ή ρ** το οποίο διατηρούν σε όλες τις πτώσεις : ἡ ὥρα, τῆς ὥρας, τῆ ὥρα κ.λπ. ΠΡΟΣΟΧΗ! Εξαίρεση στον παραπάνω κανόνα (δηλ. έχουν το τελικό **α** βραχύχρονο, αν και προηγείται **φωνήεν ή ρ**) αποτελούν τα προπαροξύτονα θηλυκά : ἡ εὐγένεια, ἡ ἀμάθεια, ἡ ἀλήθεια, ἡ μάχαιρα. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με τα ουσιαστικά ἡ γαῖα, ἡ μαῖα, ἡ γραῖα, ἡ μυῖα, ἡ σφαῖρα, ἡ μοῖρα, ἡ πείρα, ἡ σπεῖρα, ἡ σφῦρα, ἡ πρῶρα.
- 2) Τα θηλυκά που λήγουν σε – **α** έχουν το **α** βραχύχρονο, αν προηγείται σύμφωνο – εκτός από ρ – και το τρέπουν στη γενική και δοτική ενικού σε – **η** : ἡ θάλασσ – α, τῆς θαλάσσ – ης, τῆ θαλάσσ – η.
- 3) Έχουν την κατάληξη – **ας** (αιτιατική πληθυντικού) πάντοτε μακρόχρονη : τὰς γλώσσας.
- 4) Στη γενική πληθυντικού τονίζονται πάντοτε στη λήγουσα και παίρνουν περισπωμένη : των κλινῶν.

Κανόνες τονισμού Β' κλίσης ουσιαστικών

- 1) Όταν στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική ενικού και πληθυντικού τονίζονται στη λήγουσα παίρνουν οξεία (όπως ακριβώς και τα πρωτόκλιτα ουσιαστικά) : ὁ θυμός, τόν θυμόν, ὦ θυμέ.
- 2) Έχουν την λήγουσα της γενικής και δοτικής ενικού μακρόχρονη και, όταν αυτή τονίζεται, παίρνει περισπωμένη (όπως και τα πρωτόκλιτα) : τοῦ λοιμοῦ, τῷ λοιμῶ.
- 3) Στην ονομαστική και κλητική πληθυντικού λήγουν σε **-οι**, το οποίο και λόγω της θέσης του (στο τέλος κλιτικής λέξης) είναι βραχύχρονο : αἱ νῆσοι.
- 4) Τα ουδέτερα έχουν την κατάληξη **-α** του πληθυντικού (σε ονομαστική, αιτιατική και κλητική) βραχύχρονη.

Κανόνες τονισμού Γ' κλίσης ουσιαστικών

- 1) Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά, όταν στην (ασυναίρετη) ονομαστική, αιτιατική και κλητική τονίζονται στη λήγουσα, παίρνουν οξεία : την ἰσχύν, (ὦ) ἀκτίς.
ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ :
α) Οι μονοσύλλαβοι τύποι της ονομαστικής, αιτιατικής και κλητικής με χαρακτήρα **ι, υ** (**ου, αυ**) : π.χ. ὁ βοῦς, τόν βοῦν, ὦ βοῦ.
β) Η αιτιατική του πληθυντικού, όταν τονίζεται στη λήγουσα σε ουσιαστικά που λήγουν σε **-υς, -υος** : π.χ. τάς ἰσχύς.
γ) Τα ουσιαστικά : πῦρ, οὔς, φῶς, παῖς (τα δυο τελευταία παίρνουν περισπωμένη γιατί προκύπτουν από συναίρεση).
δ) Η ονομαστική και κλητική του ουσιαστικού ἡ γλαῦξ.
ε) Η κλητική ενικού στα ουσιαστικά σε **-εὺς, -έως** π.χ. (ὦ) ἱερεῦ.
στ) Το αριθμητικό εἶς και οι προσωπική αντωνυμία στον πληθυντικό αριθμό (ἡμεῖς, ὑμεῖς, σφεῖς).
 2) Το **-ι** και το **-α** στη λήγουσα των τριτόκλιτων ουσιαστικών είναι βραχύχρονα : τον χειμῶνα.
 3) Όπου τονίζεται η ονομαστική ενικού, εκεί τονίζονται και οι υπόλοιπες πτώσεις ενικού και πληθυντικού, εκτός αν δεν το επιτρέπει η λήγουσα : ὁ ἥρωρ, τοῦ ἥρωρ, τῷ ἥρωι, αλλά τῶν ἥρῶων. ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ τα μονοσύλλαβα ουσιαστικά τα οποία στη γενική και δοτική τονίζονται στη λήγουσα : ἡ φλόξ - τῆς φλονός - τῇ φλονί.

